

öğrenme ve öğretim

kuramlar, yaklaşımlar, modeller

editör: Zeki Kaya

Hasan Bacanlı
Nadir Çeliköz
Yavuz Erişen
Mehmet Şahin
Ramadan Eyyam
Nazan Doğruer
İpek Meneviş
Mehmet Arif Özerbaş
Öykü Özü
Melek Çakmak
Durmuş Kılıç
Kerim Gündoğdu
Yücel Kayabaşı
Fatoş Silman
Engin Baysen
Bahadır Erişti
Celal Akdeniz
Hidayet Tok
Ali Murat Sünbül
Ahmet Kurnaz
Erinç Karataş
Serçin Karataş
Halil İbrahim Yalın

Editör: Prof. Dr. Zeki Kaya

ÖĞRENME VE ÖĞRETME
Kuramlar, Modeller, Yaklaşımlar

ISBN 978-605-364-277-0

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2012, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Eylül 2012

Yayın - Proje Yönetmeni: Şermin Yılmaz

Dizgi-Grafik Tasarım: Yakup Çiçek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Matbaası

(Ankara-0312-394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖNSÖZ

Öğrenme, insan yaşamının en uzun soluklu, yadsınamaz önem taşıyan eylemlerinden birisidir. Doğumla getirdiği davranışlara ek olarak, çeşitli süreçlerde geçirdiği yaşantılar yoluyla yeni bilgi, beceri ve tutumlar öğrenen insanoğlu, öğrendikleri ölçüsünde yaşamına yön vermekte, sahip olduğu birikimler bireyin yaşamdaki tüm kararlar üzerinde etkili rol oynamaktadır.

Öğrenmenin ne anlama geldiği, hangi süreçlerle oluştuğu, öğrenmeyi olumlu ve olumsuz yönde etkileyen etmenler, farklı disiplinlerde, konu üzerinde çalışan bilim insanlarının yanıt aradıkları öncelikli sorular arasındadır. Tüm bu soruların gizeminin çözülmesi, bu amaçla işe koşulan sınırlı kaynakların doğru bir biçimde kullanılmasına yol açacağı gibi, amaçlanan sonuçların ortaya çıkmasına da katkı sağlayacağı, sınırlı insan yaşamını çok daha nitelikli ve yaşanabilir kılacağı söylenebilir. Öte yandan, bu sorulara verilecek yanıtlar, amaçlanan öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için öğrenme sürecinin yönetilmesi olarak da adlandırılabilir olan öğretme kavramı da için de yaşamsal önem taşımaktadır. Bir öğretme etkinliğinin başarılı olması, öncelikle öğrenme sürecinin doğasına ve temel dinamiklerine uygun eylemler içermesi ile olanaklıdır. Tarihsel süreç içerisinde, yukarıda sözü edilen sorulara verilen yanıtlar, öğrenme ve öğretme alanında, birbirlerinden oldukça farklı felsefe, kuram, yaklaşım, model gibi kuramsal yapıların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu konuda gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarda elde edilen bulgular; uygulayıcılara yol göstermek adına ilke, yöntem teknik, taktik stil, strateji gibi somut yol göstericiler olarak da öğrenenlerin ve öğretme sorumluluğunu üstlenen kişilerin kullanımına sunulmuştur.

Siz okuyuculardan ve meslektaşlarımızdan gelen önerilerle kitap yeni baskılarında sürekli geliştirilecektir.

Zeki Kaya

BÖLÜMLER ve YAZARLARI

Bölüm 1: Gelişim ve Öğrenme

Prof. Dr. Zeki Kaya

Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi

Bölüm 2: Davranışçı Yaklaşım

Prof. Dr. Hasan Bacanlı

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Bölüm 3: Bilişsel Kuramlar

Doç. Dr. Yavuz Erişen

Doç. Dr. Nadir Çeliköz

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin

Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi

Bölüm 4: Sosyal Öğrenme Kuramı

Öğr. Gör. Ramadan Eyyam

Öğr. Gör. Nazan Doğruer

Öğr. Gör. İpek Meneviş

Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Bölüm 5: Bağlaşık Öğrenme Kuramı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Arif Özerbaş

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Bölüm 6: Çoklu Zekâ Kuramı

Yrd. Doç. Dr. Öykü Özü

Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Eğitim Fakültesi

Bölüm 7: Proje Tabanlı Öğrenme

Doç. Dr. Melek Çakmak

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Bölüm 8: Tam Öğrenme

Doç. Dr. Durmuş Kılıç

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Kerim Gündoğdu

Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Yücel Kayabaşı

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Bölüm 9: Yapılandırmacı Yaklaşım

Doç. Dr. Fatoş Silman

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Engin Baysen

Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Bölüm 10: Beyin Temelli Öğrenme

Yrd. Doç. Dr. Bahadır Erişti

Celal Akdeniz

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Bölüm 11: Probleme Dayalı Öğrenme

Doç. Dr. Hidayet Tok

Zirve Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Bölüm 12: Yansıtıcı Düşünme ve Öğretim

Prof. Dr. Ali Murat Sünbül

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kurnaz

Konya Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

Bölüm 13: Eleştirel Düşünme ve Öğretimi

Prof. Dr. Ali Murat Sünbül

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kurnaz

Konya Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

Bölüm 14: Bilgisayar Destekli Eğitim

Dr. Erinç Karataş

Ankara Üniversitesi, Enformatik Bölümü

Doç. Dr. Serçin Karataş

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. Halil İbrahim Yalın

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Bölüm 15: Uzaktan Eğitim

Dr. Erinç Karataş

Ankara Üniversitesi, Enformatik Bölümü

Doç. Dr. Serçin Karataş

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. Zeki Kaya

Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 GELİŞİM VE ÖĞRENME

Gelişimin Anlamı.....	1
Gelişim İle İlgili Bazı Kuram ve Yaklaşımlar	2
Davranışçı Kuramlar.....	2
Bilişsel Kuramlar.....	2
Bazı Yaklaşımlar	3
Gelişimle İlgili Temel Kavramlar	4
Gelişimle İlgili Temel İlkeler.....	7
Gelişim Dönemleri ve Görevleri	8
Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş).....	8
İlk Çocukluk-Oyun Dönemi Gelişim Görevleri (2- 6 Yaş).....	9
İkinci Çocukluk Dönemi Gelişim Görevleri (6-12 Yaş).....	9
Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri (12-18 Yaş)	9
Genç Yetişkinlik Dönemi Gelişim Görevleri (18-30 Yaş)	10
Orta Yetişkinlik Dönemi Gelişim Görevleri (30-65 Yaş).....	10
İleri Yetişkinlik Dönemi Gelişim Görevleri (65 Yaş Üstü)	10
Gelişimi Etkileyen Temel Etmenler	11
Kalıtım	11
Çevre	12
Öğrenmenin Anlamı	12
Öğrenmeye İlişkin Temel Kavramlar	13
Edim	14
Refleks	14
İçgüdü	14
Davranış	15
Duyum.....	16
Algı.....	16
Dikkat.....	16
Öğrenmeyi Etkileyen Etmenler	17
Öğrenenle İlgili Etmenler	17
Öğrenme Yöntemleriyle İlgili Etmenler	19
Öğrenilecek Olanla İlgili Etmenler.....	21
Özet	22
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	26

BÖLÜM 2

DAVRANIŞCI YAKLAŞIM

Davranışçı Yaklaşım.....	29
Davranışçı Yaklaşımın Tarihçesi	30
Davranışçı Yaklaşımın Temel Özellikleri	32
Davranışçı Yaklaşımın Temel Kavramları	33
Şartlanma	33
Organizma	33
Tepki	33
Uyarıcı	34
Pekiştirme ve ceza	34
Sönme	35
Genelleme	35
Ayırt etme	35
Pekiştirme tarifesi	35
Kendiliğinden geri gelme	35
Üst düzey şartlanma	35
A. Pavlov - Klasik Şartlanma.....	36
B. F. Skinner - Operant Şartlanma	38
Diğer Belli Başlı Davranışçılar	42
John B. Watson (1878-1958)	42
E.L.Thorndike	43
Tolman	44
E.R. Guthrie	45
Değerlendirme ve Günümüzdeki Durum	46
Özet	47
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	47

BÖLÜM 3

BİLİŞSEL ÖĞRENME KURAMLARI

Öğrenme Sürecinde Bilişsel Yaklaşım.....	49
Gizil Öğrenme-Yer Öğrenme	50
Bilişsel Haritalar	51
Amaçlı Davranışçılık.....	51
Bütünsel Davranışçılık.....	52
Sönme	52
Öğrenmenin Değişkenleri	52
Buluş Yoluyla Öğrenme	53
Buluş Yoluyla Öğrenmenin Özellikleri.....	55
Anlamli Sözel Öğrenme	57
Düzenleyici tipleri	58
Gestalt Kuramı	60

Bilgiyi İşleme Kuramı	61
Bilgi Depoları	64
Duyusal Kayıt	64
Kısa Süreli Bellek	64
Uzun Süreli Bellek.....	65
Bilişsel Süreçler	66
Yürütücü Biliş	67
Özet	68
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	71

BÖLÜM 4

SOSYAL ÖĞRENME KURAMI

Sosyal Öğrenme Kuramı'na Giriş.....	75
Sosyal Öğrenme Kuramı (Sosyal Bilişsel Kuram)	76
Sosyal Öğrenme Kuramı'nda Temel Kavramlar.....	81
Gözlem Yoluyla Öğrenme.....	81
Model Alarak Öğrenme	85
Model Alma Tipleri	86
Model Alma Fonksiyonları.....	87
Model Alma Yoluyla Kazanılan Ürünler	89
Dolaylı Yollardan Öğrenme	89
Dolaylı Pekiştirme.....	89
Dolaylı Ceza	89
Dolaylı Güdülenme.....	90
Dolaylı Duygusalılık	90
Sosyal Öğrenme Kuramı'nın Temel İlkeleri.....	91
Eğitimde Sosyal Öğrenme Kuramı	94
Özet	95
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	97

BÖLÜM 5

BAĞLAŞIK ÖĞRENME

Bağlaşık Öğrenmenin Anlamı	99
Bağ (Anchor)	99
Bağ'ın Özellikleri.....	100
Bağlaşık Öğrenmenin Temel Amaçları.....	101
Bağlaşık Öğrenme Teknikleri	102
Bağlaşık Öğrenmenin Tasarım Öğeleri	103
Çizgisel 1 Bağlaşık Öğrenme İle Geleneksel Öğretimin Karşılaştırılması.....	106
Geleneksel Öğretim Karşılaştırılması	108
Bağlaşık Öğrenmenin Özellikleri.....	107
Bağlaşık Öğrenmenin Uygulama Koşulları.....	109

Sınıfta Başlaşık Öğrenmenin Uygulama Aşamaları	110
Başlaşık Öğrenmenin Avantajları	113
Başlaşık Öğrenmenin Sınırlılıkları	114
Başlaşık Öğrenmede Değerlendirme Süreci	115
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	117

BÖLÜM 6

ÇOKLU ZEKA KURAMI

Geleneksel Zeka Anlayışı	119
Çzk'nın Ortaya Çıkışı	121
Çzk'na Göre Zeka Çeşitleri	121
Sözel-Dilsel Zeka	122
Mantıksal-Matematiksel Zeka	123
Görsel-Uzamsal Zeka	124
Bedensel-Kinestetik Zeka	125
Müziksel-Ritmik Zeka	126
Sosyal-Kişilerarası Zeka	127
İçsel Zeka	128
Doğacı Zeka	129
Zeka Alanlarını Belirleyen Çevresel Etmeler	130
Çoklu Zeka Kuramı'nın İlkeleri	132
Çoklu Zeka Uygulamaları	133
Zeka Alanlarının Belirlenmesi	135
Çoklu Zeka Uygulamalarında Aşamalar	136
Çoklu Zeka Kuramına Göre Ders Planı Hazırlama	137
Çoklu Zeka Kuramı'nda Değerlendirme	138
Son Söz!	139
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	139

BÖLÜM 7

PROJE TABANLI ÖĞRENME

Giriş	141
Proje Nedir?	142
Proje Tabanlı Öğrenme (Ptö) Nedir?	144
Proje Tabanlı Öğrenmenin Aşamaları	148
Proje Tabanlı Öğrenmenin Faydaları	149
Proje Tabanlı Öğrenmenin Sınırlılıkları	151
Proje Tabanlı Öğrenme Sürecinde Değerlendirme	152
Proje Tabanlı Öğrenmede Öğretmenin Rolü	154
Özet	161
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	163

BÖLÜM 8 TAM ÖĞRENME MODELİ

Giriş.....	169
Yetenek.....	171
Öğretimden Yararlanma Yeteneği	171
Sabır/Sebat	172
Fırsat.....	172
Öğretimin Niteliği.....	172
Okulda Öğrenme Süreci.....	172
Giriş Davranışları	175
Duyuşsal Giriş Özellikleri.....	178
Öğretim Hizmetinin Niteliği	181
İpucu	182
Katılma	182
Pekiştirme.....	183
Dönüt ve Düzeltme	184
Öğrenme Ürünleri	186
Öğrenme Düzeyi ve Öğrenme Hızı	187
Duyuşsal Ürünler	188
Tam Öğrenme Modelinin Olumlu Yönleri.....	188
Tam Öğrenme Modelinin Sınırlılıkları	189
Tam Öğrenme Modeli ile İlgili Bazı Araştırmalar	190
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	192

BÖLÜM 9 YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM

Bilişsel Gelişim	197
Bilişsel Psikolojinin Temel Varsayımları	197
Bilişsel Psikoloji' De Kullanılan Bazı Temel Terimler	199
Piaget' İn Bilişsel Gelişim Kuramı.....	199
Piaget' e Yapılan Eleştiriler.....	201
Piaget' in Bilişsel Gelişim Kuramının Uygulanmasına İlişkin Bazı Öneriler.....	202
Vygotsky' Nin Bilişsel Gelişim Kuramı.....	203
Vygotsky' E Yapılan Eleştiriler	205
Bilginin Sosyal Süreçlerle Yapılandırılması (Sosyal Yapılandırmacı Yaklaşım)	207
Vygotsky' nin Bilişsel Gelişim Kuramının Uygulanmasına İlişkin Bazı Öneriler	208
Bilgiyi İşleme Kuramı	209
Bilgiyi İşleme Kuramına Yapılan Eleştiriler	212
Bilgiyi İşleme Kuramının Uygulanmasına İlişkin Bazı Öneriler	213
Yapılandırmacı Yaklaşımın Kavram Öğrenmeye Uygulanışı- Kavram Yanılgıları.....	213
Bilginin Organizasyonu	214
Kavramlar	214
Kavramlar Arası Bağlar	215
Kavramların Doğası	216
Kavramların Öğretimine İlişkin Bazı Öneriler	217
Şemalar	218
Teoriler.....	218
Kavram Yanılgıları.....	218
Bilginin Etkili Bir Şekilde Yapılandırılması	219

Kavram Yanılgılarının Düzeltmesi.....	222
Kavram Yanılgılarının Düzeltmesi İçin Uygulanabilecek Bazı Stratejiler.....	223
Özet	224
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	225

BÖLÜM 10

BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME

Giriş	227
Beyin ve Temel Özellikleri.....	229
Beyin ve Öğrenme.....	233
Beyin Temelli Öğrenme Konusunda Çalışanlar ve Katkıları.....	238
Beyin Temelli Öğrenme	241
Beyin Temelli Öğrenme İlkeleri.....	243
Beyin Temelli Öğretme-Öğrenme Süreci	246
Beyin Temelli Öğrenme ve Etkili Uygulama İlkeleri.....	252
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	254

BÖLÜM 11

PROBLEME DAYALI ÖĞRETİM

Probleme Dayalı Öğrenme Nedir?.....	259
Probleme Dayalı Öğrenmenin Karakteristik Özelliği	260
Probleme Dayalı Öğrenme Uygulamasının Basamakları	260
Öğretmenin Rolü.....	262
Öğrencinin Rolü	263
Problem Durumu.....	265
Probleme Dayalı Öğrenme Probleminin Özellikleri	266
Probleme Dayalı Öğrenmede Değerlendirme.....	267
Geleneksel Öğretim Yaklaşımı ve Probleme Dayalı Öğrenme.....	267
Probleme Dayalı Öğrenmenin Avantajları.....	268
Probleme Dayalı Öğrenmenin Sınırlıkları ve Uygulamadaki Zorlukları	272
Öğretmenlerin Yaşadığı Zorluklar	273
Öğrencilerin Yaşadığı Zorluklar	273
Problem Durumunu Belirleme ve Senaryo Yazma	274
Problem Örnekleri.....	275
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	278

BÖLÜM 12

YANSITICI DÜŞÜNME VE ÖĞRETİM

Yansıtıcı Düşünmenin Anlamı.....	281
Yansıtıcı Düşünme İle Diğer Düşünme Becerileri Arasındaki İlişki	282
Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirme.....	283
Yansıtıcı Öğretim	287
Yansıtıcı Düşünen Öğretmenin Özellikleri.....	288
Yansıtıcı Düşünmede Öğrencinin Rolü.....	290
Yansıtıcı Düşünmenin Öğretiminde Karşılaşılabilecek Güçlükler	290
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	291

BÖLÜM 13 ELEŞTİREL DÜŞÜNME VE ÖĞRETİMİ

Giriş.....	293
Eleştirel Düşünme Nedir?	294
Neden Eleştirel Düşünme?	295
Düşünme Süreci ve Eleştirel Düşünme	296
Düşünme Alanları Haritası	298
Düşünme Becerileri	298
Eleştirel Düşünmenin Diğer Düşünme Türleriyle İlişkisi.....	299
Eleştirel Düşünme Öğretiminin Özellikleri	301
Eleştirel Düşünme Stratejileri.....	302
Eleştirel Düşünme Becerileri.....	303
Eleştirel Düşünme İçin Gerekli Önkoşul Yapılar.....	306
Eleştirel Düşünme Öğretimi	310
Eleştirel Düşünme Öğretiminde Temel Yaklaşımlar	310
İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Öğretimi Organizasyon Şeması.....	313
Beceri Temelli Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri Şablonu	315
Eleştirel Düşünme Öğretiminde Öğretmenin Rolü.....	316
Eleştirel Düşünme Öğretiminde Öğrencinin Rolü.....	308
Eleştirel Düşünme Öğretiminin Avantajları	308
Eleştirel Düşünme Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler	319
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	320

BÖLÜM 14 BİLGİSAYAR DESTEKLİ EĞİTİM

Giriş.....	323
Temel Kavramlar	324
Bilgisayarın Öğrenilmesi/Öğretimi ve Bilgisayarla Öğrenme/Öğretme	324
Bilgisayar Destekli Eğitimin Tanımı	326
Bireysel Mi? İşbirliğine Dayalı Mı?	327
Çoklu Ortam, Hiper Metin ve Hiper Ortam	327
Bde'nin Kullanıldığı Alanlar	328
Okul Öncesi Eğitimde Bilgisayar Kullanımı	329
Bilgisayar Destekli Eğitim Tarihinde Bir Yolculuk.....	329
Türkiye'de Bilgisayar Destekli Eğitim	332
Bde Yazılımları.....	334
Öğreticiler	334
Alıştırma Yazılımları.....	335
Benzetim.....	335
Mikro Dünyalar	335
Sanal Gerçeklik.....	335
Bilgisayar Destekli Eğitim Yazılımlarında Kullanılabilecek Diğer Unsurlar	335
Eğitim Amaçlı Bilgisayar Oyunları.....	336
Canlandırmalar	336

Eğitimde Bilgisayar Temelli Araçların Kullanımı.....	336
Öğrenme Kuramları ve Bde.....	337
Davranışçılık ve Bde.....	337
Bilişselcilik ve Bde.....	338
Yapılandırmacılık ve Bde.....	339
Gelecek ve Bde.....	340
Özet.....	340
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	342

BÖLÜM 15 UZAKTAN EĞİTİM

Giriş.....	351
Temel Kavramlar.....	352
Uzaktan Eğitimin Tanımı.....	352
Açık Öğretim.....	352
Çevrimiçi, E- ve M-Öğrenme.....	353
Karma/Harmanlanmış Öğrenme.....	354
Etkileşim Nedir?.....	355
Kontrol.....	357
Sosyal Bağlam.....	357
Akreditasyon.....	357
Uzaktan Eğitim Kurumlarının Taksonomisi.....	358
Uzaktan Eğitimin Tarihi.....	358
Uzaktan Eğitimin Öğrenciye Ulaşması.....	361
Uzaktan Eğitim Araçlarının Sınıflandırılması.....	364
Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri ve Sunduğu Olanaklar.....	365
Uzaktan Eğitimin Sınırlı Yanları.....	366
Uzaktan Eğitimin Başarı Kriterleri.....	367
Kuramlar ve Uzaktan Eğitim.....	367
Bağımsız Çalışma (Theory Of Independent Study).....	368
Bağımsızlık Kuramı (Theory Of Independence).....	368
Endüstrileşme Kuramı (Theory Of Industrialization).....	370
Etkileşim ve İletişim Kuramı (Theory Of Interaction And Communication).....	371
Kuramların Bir Sentezi.....	372
Etkileşimsel Uzaklık (Transactional Distance).....	373
Eşitlik Kuramı (Equivalency Theory).....	374
İşbirliğine Dayalı Özgürlük Kuramı (The Theory Of Cooperative Freedom).....	374
Temel Öğrenme Kuramları ve Uzaktan Eğitim.....	376
Hızlı Prototipleme.....	377
Ayrı Zamanlı Sunulan Web Temelli Dersler İçin Tasarım Modelleri.....	378
Uzaktan Eğitimde İyi Bir Öğretim Tasarımının Özellikleri.....	379
Özet.....	379
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar.....	381

1. BÖLÜM

GELİŞİM VE ÖĞRENME

Prof. Dr. Zeki Kaya

Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi

Gelişimin Anlamı

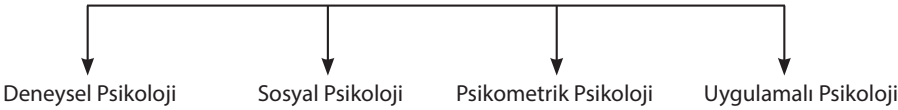
Genel anlamda psikoloji, insan ve hayvan davranışlarını ve bu davranışların kökenlerini inceleyen bilim dalıdır.

Psikolojinin kuruluş tarihi sembolik olarak 1879'dur. Bu yılda Wilhelm Wundt (1832-1920)'un Leipzig'de psikoloji laboratuvarı kurmuştur. Psikoloji laboratuvarının kurulmasıyla birlikte bilim olarak kabul edilmiştir. Wilhelm Wundt ve meslektaşları ile başlayan süreçle birlikte, çoğunlukla bilinç süreçleri içebakış yöntemiyle incelenerek ele alınmış ve insan bilinci analiz edilmeye çalışılmıştır.¹

Psikoloji; çevre, insan ve davranış arasındaki etkileşimi incelemeyi amaçlayan bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı; deneysel psikoloji, sosyal psikoloji, psikometrik psikoloji ve uygulamalı psikoloji gibi alt alanlara ayrılmaktadır.

Psikoloji Alanları

Uygulamapsikolojisi kapsamında birçok alt dal vardır. Bunlardan biri de eğitim psikolojisidir. Eğitim Psikolojisi, psikolojinin bulgularının eğitim alanında uygulanmasıyla ilgilidir. Eğitim Psikolojisi başlıca iki alt alanı kapsamaktadır. Bunlar; gelişim ve öğrenme psikolojisidir.

Gelişim psikolojisi, doğumundan ölümüne kadar insanda meydana gelen fiziksel, psikolojik, bilişsel ve davranışsal değişimleri inceleyen bir psikoloji alanıdır. Gelişim psikolojisi, eğitim psikolojisinin yararlandığı temel alanlardandır. Çünkü, öğrencinin içinde bulunduğu dönemin gelişim özelliklerini bilmek eğitim sürecindeki verimin artmasını sağlamaktadır.

Gelişim İle İlgili Bazı Kuram ve Yaklaşımlar

Kuram kavramı, olayların oluş nedenlerini bulmak için öneriler getiren hükümler kümesi olarak tanımlanabilir. Bir anlamda kuram, belli fikirlerin önceden tasarlanmış plana uygun olarak yaşama geçirilmesini sağlayan bir plandır. Aynı zamanda kuram hareket için temel alınan ve izlenen bir yoldur.

Davranışçı Kuramlar

Her şeyden önce davranış, herhangi bir organizmanın belli bir durumda yaptığı tepki ve hareketlerdir. Davranış kavramı daha çok, dışarıdan gözlenebilen hareketler için kullanılmaktadır. Davranışların nasıl kazanıldığı üzerinde daha çok davranışçı öğrenme kuramları odaklanmıştır. Davranışçı kuramlar, öğrenmenin uyarıcı ile davranış arasında bir bağ kurularak geliştiğini ve pekiştirme yoluyla davranış değiştirmenin gerçekleştiğini kabul eder.²

Davranışçılar öğrenmeyi mekanik bir süreç olarak ele alıp, yansızlığı ön planda tutmuşlardır. Davranışçılara göre insanlar doğuştan iyi ya da kötü değildir. Geçirilen yaşantılar ve çevre, insanın kişiliğini oluşturur. Onlara göre insan beyni bir kara kutuya benzetilebilir. Kara kutunun içinde ne olup bittiğini ne bilebiliriz ne de bilmemize gerek vardır. Bu kara kutunun içinde olup bitenler değil kara kutuya girenler (girdiler) ve o kutudan çıkanlar (çıktılar) önemlidir. Çıktılar objektiftir, gözlenebilir, ölçülebilir. Girdiler ve çıktılar ayarlanabilir, düzenlenebilir ve kontrol edilebilir. İnsanın duyuları değil dışarıya yansıyan yanları önemlidir.⁷ Davranışçı kuramların öncüleri; I. Pavlov, J. B. Watson, E. L. Thorndike, E. R. Guthrie ve B. F. Skinner'dır.

Bilişsel Kuramlar

Biliş, insan zihninin dünyayı çevresindeki olayları anlamaya yönelik yaptığı işlemlerin bütünüdür.³ Biliş oldukça kapsamlı bir kavramdır. Dıştan alınan uya-

rımların algılanması, önceki bilgilerle karşılaştırılması, yeni bilgilerin oluşturulması, elde edilen bilgilerin bellenebilmesi, hatırlanması ile zihinsel ürünlerin kalite ve mantık yönünden değerlendirilmesi biliş kapsamına giren zihinsel süreçlerle ilgili etkinliklerdir.⁴

Eğitim alanında bilişsel kuramların etkin kullanımı, son yıllarda düzenli olarak artmaktadır. Bilişsel kuramlar; dikkat, algı, bellek, unutma ve geri getirme gibi bilişsel süreçlere odaklanmaktadır.⁵ Böylelikle öğrenmede ağırlık dışsal uyarıcılardan, içsel uyarıcılara geçmiştir.⁶

Bilişsel kuramlara göre; öğrenmede uyarıcı-tepki bağlantısından çok, zihinsel süreçler önemlidir. Bilişsel kuramların amacı zihinsel süreçlerin nasıl örgütlendiğini ve çalıştığını açıklamaktır.⁷

Bazı Yaklaşımlar

Davranışçı ve bilişsel kuramlar dışında, bu kuramlardan da etkilenerek ortaya çıkan daha birçok öğrenme kuramı vardır. Bu kuramlardan bazıları; yapılandırmacılık, psikoanalitik yaklaşım ve insançı yaklaşımdır.

Yapılandırmacı Yaklaşım: Yapılandırmacılık, bir bireyin nasıl anladığını ve öğrendiğini açıklayan, bilginin doğasına ilişkin bir kuramdır.⁸ Yapılandırmacılık, insanın nasıl öğrenmeye başladığı ve bilginin doğasının açıklanması üzerine bir öğrenme kuramıdır. Bu kuram bireyin yeni anlayışlar yaratmasını ya da daha önceden bildiği, inandığı şeyleri ve fikirleri, olayları, etkinlikleri karşılıklı etkileşim içerisinde bir araya getirdiğini iddia eder.⁹ Bilgi taklit ve tekrar etmenin yerine kişinin isteği doğrultusunda kazanılır.¹⁰ Bu kuramın felsefe temelli açıklamaları J. Bruner, W. James, J. Dewey, J. Piaget ve L. S. Vygotsky'ye dayandırılmaktadır.

Psikoanalitik Yaklaşım: Psikodinamik yaklaşım olarak da bilinen bu yaklaşım Sigmund Freud tarafından ortaya konulmuştur. Freud ile birlikte Alfred Adler, Carl Gustav ve Jung'da bu yaklaşımda öne çıkan isimlerdir. Bilinçdışı ve içsel dürtüler insan davranışlarını açıklamada kullanılan en temel kavramlardır. Hipnoz, bilinç yapıları (bilinç dışı, bilinç öncesi, bilinç); kişiliğin psikik öğeleri (id, ego, superego) ve psikoseksüel gelişim dönemleri bu yaklaşımın en bilinen unsurlarıdır.

İnsançı (Hümanist) Yaklaşım: Gestalt ekolünden ve varoluşçu (existentialism) düşünce akımının görüşlerinden etkilenmişlerdir. Temsilcileri Rogers, Maslow, Sartre, Charlotte Bühler, Frankl, Binswagner'dir. Davranışçı ve psikanalitik yaklaşımlara karşı görüşleri vardır. İnsanı ele alış biçimleri insançı yaklaşımı diğer kuramsal açıklamalardan belirgin ölçüde ayırır. İnsan kendine göre bir değer-